

PIRANDELLO IN UNGHERIA

PIRANDELLO MAGYARORSZÁGON

Il famoso scrittore e drammaturgo italiano Luigi Pirandello visitò a Budapest con la sua compagnia teatrale presentando al pubblico ungherese tre pezzi già molto conosciuti in Italia. Invitato da Teatro Cittadino trascorse a Budapest tre giorni. Il primo giorno di rappresentazione la sua compagnia, il Teatro Odescalchi, mise in scena Sei personaggi in cerca d'autore, il secondo giorno il pubblico ungherese poté assistere a *Così è, se vi pare* e il terzo giorno a *Vestire gli ignudi*. La visita avvenne nel 1926, ma non fu l'unico incontro di Pirandello con il teatro ungherese. Un anno prima, nel 1925, aveva partecipato alla prima di *Sei personaggi in cerca d'autore* al Teatro della Commedia: nel corso della serata fece delle preziose osservazioni sul rapporto fra il testo della sua opera e l'elaborazione ungherese e in un'intervista rilasciata al termine della pièce tenne una lezione di pura filosofia pirandelliana per il pubblico ungherese.

«Prima di creare un dramma ne parlo a lungo con i miei attori. Li osservo durante la recitazione, ascolto le loro opinioni riguardo al punto controverso con pazienza e benevolenza. Prendo appunti e pongo moltissime domande, riservando loro sempre la massima attenzione. Provo inoltre a convincerli che sulla scena non è sufficiente la volontà di esistere, ma bisogna far propria la capacità dell'esistenza. E' solo così che riusciranno a calarsi nell'anima del personaggio, a portare in vita il protagonista e a farlo conoscere al pubblico. Gli attori devono fare in modo che sulla scena i personaggi siano vivi e che non si riveli il gioco delle parti. Se non riescono a realizzare ciò, ogni tentativo sarà vano e ridicolo».

Sulla base di questa dichiarazione possiamo avvicinarci maggiormente al mondo di Pirandello. I suoi drammi sono pieni di storie tragiche, nel suo mondo le stranezze diventano normali. La gran parte delle opere ha fatto il giro del mondo e si può leggere anche in ungherese, ma alcune di esse sono tuttavia sconosciute in Ungheria. Le opere più note e più rappresentate sono *Sei personaggi in cerca d'autore*, *Enrico IV*, e *L'uomo, la bestia e la virtù*. *Ahogy szeretsz*, ad esempio, viene raramente rappresentata sui palcoscenici ungheresi, mentre opere sono del tutto ignorate da noi, solo il pubblico italiano può gustarle.

Secondo le statistiche, i temi pirandelliani vengono accettati con difficoltà, ma nel contempo sono perle di pura psicologia; ci consentono infatti di fare un viaggio nei meandri dell'animo umano. Guardiamo innanzitutto *Così è, se vi pare*, che il Teatro Sándor Hevesi di Zalaegerszeg ha in programma per la prossima stagione. Pirandello definì il testo una "grande ossessione" e questo perché il pezzo, che del resto era nato sulla base di una sua novella dal titolo *La signora Frola e il signor Ponza, suo genero*, è pioniere di una nuova, rivoluzionaria drammaturgia. Se ci spingiamo in profondità notiamo che si tratta di una storia tale da potersi aprire e chiudere nello stesso tempo mostrando, in una maniera didattica, come sia "impossibile conoscere perfettamente la verità" e "distinguerne il reale dall'immaginario".

Nel 1989 Orazio Costa mise in scena questa commedia con grande successo. In Ungheria non è mai stata rappresentata da nessuno dei quadri teatri. In Romania il Teatro Ungherese di Kolozsvár è stato invece talmente coraggioso da proporre *Così è, se vi pare*, con la regia di Vlad Murgur. L'entusiasmante esperimento teatrale ha avuto luogo nel 2000 e ha riscosso un successo pari a quello di Orazio Costa a Roma. La brillante e giovane compagnia ha fatto anche un approfondito lavoro sul testo; dobbiamo pur tuttavia concludere che l'interesse nei confronti di Pirandello in Ungheria, fatta eccezione per i circoli teatrali, rimane ancora di impronta puramente letteraria.

Gli eventi teatrali correnti rivelano esperimenti importanti su Pirandello. Nel 1972 il Teatro József Katona rappresenta *Ahogy szeretsz*. Nel 1985 anche il

A neves olasz író, drámaíró: Luigi Pirandello látogatást tett Budapesten színházi társulattal és három – Itáliában már elismert – színdarabját mutatta be a magyar közönségnek. Ekkor három napot töltött Budapesten a Városi Színház meghívását elfogadva. Társulata, a római Teatro Odescalchi Hat szereplő szerzőt keres című drámáját játszotta a vendégjáték első napján. Az Így van, ha így akarjátok a második napon, az Öltöztesselek fel a mezeleneket a harmadik napon került a magyar nézők elé. A látogatás 1926-ban történt, de Pirandellónak nem ez volt az egyetlen találkozás a magyar színházzal. Egy évvel

korábban, 1925-ben részt vett darabjának a Hat szereplő szerzőt keresnek Vigszínházi ösbemutatóján. Az este során Pirandello értékes megfigyeléseket tett drámájának szövege és a magyar feldolgozás közti összefüggések terén, az előadás után készült interjúban nyilvánította véleményét és hamisítatlan pirandellói filozófiát tárt a magyar közönség elé.

„Mielőtt létrehozok egy drámát, hosszan elbeszélgetek társulatom színészeivel. Megfigyelem őket játék közben, türelmem és jóindulattal hallgatom véleményüket a vitatott szituációval kapcsolatban. Jegyzeteket írok róluk, rengeteg kérdést teszek fel nekik, mindig a legnagyobb odafigyeléssel fordulok feléjük. Végül próbálom színészeimet meggyőzni arról, hogy a jelenetekben nem elég a létezés akarás, a létezés képességét kell elsajátítaniuk. Mivel csak így módon sikerülhet behatolnunk a figura lelkébe, a szereplőt életre kelteniük és a közönséggel megismertetniük. A színészeknek el kell érniük, hogy a figurák éljenek a színpadon, ne lepleződjön le a szerepjáték. Ha ezt nem sikerül megvalósítaniuk, a próbálkozás hiábavaló és neveléses.”

Ezt a nyilatkozatot ismervé közelebbről kerülhetünk Pirandello világához. Pirandello drámái tele vannak tragikus történetekkel, furcsaságai saját világán belül természetessé válnak. Színdarabjainak nagy része elterjedt a világban, így magyarul is olvashatók, néhány színzeme azonban ismeretlen a magyar színpadon. Legismertebb, legjobbet játszott művei: a Hat szereplő szerzőt keres, a IV. Henrik és Az ember, az állat és az erény. Példának okáért az *Ahogy szeretsz* ritkán kerül a magyar közönség elé. Vannak olyan művei, melyek kifejezetten ismeretlenek a magyar színházba járók számára, csak az olasz publikum élvezheti őket.

A statisztikák szerint a pirandellói témák viszonylag nehezen befogadhatóak, de ugyanakkor igazi pszichológiai gyöngyszemek. Lehetőséget adnak arra, hogy az emberi lélek útvesztőiben tegyünk kirándulást. Mindenekelőtt lássuk az Így van, ha így akarjátok című darabot, melyet a zalaegerszegi Hevesi Sándor Színház kíván másorára tűzni a következő évadban. A szöveget Pirandello „nagy örökösségnek” nevezte. Mindezt azért, mert a darab – mely egyben a Fronza asszony és veje Ponza író című Pirandello novella alapján készült – forradalmian új dramaturgiát vetít elő. Olyan történet, mely ki is nyílnak és be is csúszkódhat ugyanabban a pillanatban, ha melyére hatolunk. Az események, néha kissé didaktikus módon, hogy „tökéletesen lehe-